

BISKUPOVI OSVRTI

BISKUP ČULE I PROČELNIK ODJELA ZA BOGOŠTOVLJE GLAVAŠ

Nedavno je fra Robert Jolić, župni vikar u Čitluku, objavio studiju o dr. fra Radoslavu Glavašu, koji je na popisu istraživanja hercegovačkih franjevaca za čast oltara. Autor, korigirajući mostarsko-duvanjsko biskupa dr. Petra Čulu, piše: "Biskup Čule u svojoj *Autobiografiji* pogrješno smatra da je Glavaš uhvaćen u bijegu i vraćen komunistima. On je čitavo vrijeme ostao u Zagrebu".¹ Autor se poziva na pisanje više osoba o Glavaševu nebjehanju iz Zagreba, a, priznaje, ni te osobe ni sam autor nisu podrobnije istraživali taj slučaj.

U svome objavljenom osvrtu na tu i neke druge Jolićeve tvrdnje i primjedbe obrazložio sam pisanje biskupa Čule, koji je tu vijest o Glavaševu bijegu čuo od križevačkoga biskupa dr. Janka Šimraka, koji ga je tih dramatičnih dana vidio i s njime razgovarao. U čudu sam se pitao, je li moguće da je čitav događaj o ocu Radoslavu, pročelniku Odjela za bogoštovlje, u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja, vladika Janko izmislio, a biskup Petar krivo prenio.²

Na to pisanje fra Robert Jolić, koji je u međuvremenu doktorirao, 15. svibnja 2009. poslao je svoj osvrt na članak uredniku *Službenoga vjesnika* naših biskupija, don Anti Luburiću, kancelaru, s nakanom da ga uredništvo objavi. U osvrtu je fra Robert otvoren novim spoznajama i činjenicama s obzirom na bježanje ili ostajanje fra Radoslovovo u Zagrebu. Neka istina pobijedi i neka nas ona oslobodi! Urednik mu je 25. kolovoza 2009. odgovorio da njegovo pismo ne donosi nijedan novi dokaz ili argument s obzirom na obrađivanu tematiku i da ga ne kani publicirati u *Službenom vjesniku*. Fra Robert je istoga dana uljudno zahvalio i rekao da će svoj osvrt objelodaniti u novom broju "Hercegovine Franciscane".

Međutim, u režiji vicepostulature koja prikuplja podatke o pojedinim pobijenim franjevcima za kauzu pod naslovom "Fra Leo Petrović i 65 subraće" proslavljena je u Drinovcima 25. listopada 2009. *Stota obljetnica* rođenja fra Radoslava Glavaša, mladega. Na više hercegovačkih portala pročitali smo o tome vijest ova koja sadržaja:

"Fra Robert Jolić, hercegovački franjevački povjesničar, održao je prigodno predavanje. Govorio je uglavnom o fra Radoslavu Glavašu. Kod njega je naročito zanimljivo da je jedini od 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca kojemu je sudio kakav takav sud. Bilo je to 28. lipnja 1945. u skupini s još njih 57. Svi su suđeni u jednom danu, fra Radoslav kao 21. po redu, i gotovo svi su osuđeni na smrt strijeljanjem. Prema nekim svjedočenjima imao je priliku pobjeći prije suđenja, ali to nije htio učiniti jer se osjećao nevinim." Autor i dalje ostaje kod svoje omiljene teze, doduše s ogradbom: prema "nekim svjedočenjima".

Fra Robert ne spominje verziju ili svjedočenje biskupa Šimraka, koji ga je vidio u bijegu ili u povratku, svejedno, i biskupa Čule koji je to čuo i zabilježio u svojoj *Autobiografiji* i drugdje, nego ostaje pri "nekim svjedočenjima" da dr. fra Radoslav Glavaš "nije htio bježati". U svome sam članku u *Službenom vjesniku* naveo mišljenje: "Eventualni bijeg fra Radoslava Glavaša pod okrilje saveznika nije nikakav dokaz ni da je kriv ni da nije kriv. Pa ni s moralne strane: bilo je nevinih koji su bježali, i krivaca koji su ostali. Pogotovo kad je u pitanju krivnja u očima bezbožnih i besavjesnih komunističkih partizana!"³

Želeći se uvjeriti u punu istinu o Šimrakovoj tvrdnji i Čulinoj vijesti s obzirom na Glavašev bijeg, nastojao sam doći do izvornih dokumenata. Očekivao

¹ R. JOLIĆ, "Fra Radoslava Glavaš (1909.-1945.)", u: *Hercegovina franciscana*, 4/2008., str. 191-242, citat: str. 211, bilj. 103.

² "Imenovanje don Petra Čule mostarsko-duvanjskim biskupom", u: *Službeni vjesnik*, 1/2009., str. 77-89., Čulino obrazloženje na str. 89.

³ Na istome mjestu.

sam da se nešto može naći u Franjevačkom samostanu na Kaptolu u Zagrebu, gdje je fra Radoslav boravio i misio za vrijeme rata. *Liber intentionum?* Ali sva ratna bilježenja sv. Misa završavaju 1944. godine, tako rekoše. Taj je samostan, usput rečeno, spomenuo benediktinac Giuseppe Massucci, tajnik izaslanstva Svete Stolice pri Hrvatskom episkopatu, pod datumom 24. siječnja 1946. u ovom kontekstu: “U 10,45 me je posjetio provincijal franjevac na Kaptolu i rekao mi, da je OZNA našla jučer u sakristiji samostana oko 60 kilograma zlata, srebra i tako dalje, koje im je povjerio Glavaš (uz Glavaša stoji bilješka br. 125: “Dr. Radoslav Glavaš je bio pročelnik vjerskog odjela u ministarstvu prosvjete Nezavisne Države Hrvatske). Izjavljuje /provincijal Modesto Martinčić/, da ništa nije znao o tome”⁴ O tome piše i o. Jolić u svojoj studiji o ocu Glavašu.

U Hrvatskom državnom arhivu, u odjelu Službe državne sigurnosti u Zagrebu, nalazi se “Izjava dr. Radoslava Glavaša” pred komunističkim istražiteljima, napismeno dana 10. lipnja 1945. u vezi s vjerskom situacijom u NDH. Budući da se radi o tipkopisu i prijepisima koje su komunisti činili i slali raznim sekretarijatima, netko bi mogao posumnjati u autentičnost te Izjave i nazvati je izmišljotinom komunističke propagande. Prepuštajući to pitanje stručnjacima, čini nam se da je onaj dio u kojem dr. Glavaš govori o svome povlačenju, zajedno s hrvatskom Vladom, u Austriju, doista vjerodostojan. Pretpostavljamo da je to istražni postupak u kojem je fra Radoslav Glavaš na razne upite oznaša istražitelja davao pisane izjave više dana, a iz jedne od njih, pod datumom 13. lipnja 1945. i Viktor Novak objavio je poveći izvod,⁵ na koji se u svome članku osvrće i fra Robert Jolić. U spomenutoj Izjavi, od 10. lipnja, dr. fra Radoslav Glavaš odgovorio je na tri pitanja koja su mu postavili istražitelji. Vrijedno je prepisati iz te Izjave dva odlomka, od kojih se jedan - “jako značajan i karakterističan”, kako piše sam otac Glavaš - odnosi na imenovanje svećenika don Petra Čule biskupom (o tom je bilo najviše govora u članku u *Službenom vjesniku*), a drugi odlomak na Glavašev bijeg preko granice:

Prvo, pročelnik Glavaš i Čulino imenovanje. Dr. Glavaš piše, među ostalim, u svojoj Izjavi: “To su u glavnom bili važniji momenti u toku moga službovanja, ali ne mogu, a da ne spomenem još jedan, koji je jako značajan i karakterističan. Godine 1942 u mjesecu travnju, umro je mostarski biskup Mišić. Križevačka biskupija bila je takodjer upražnjena više vremena. Već u mjesecu travnju iste godine Vatikan je imenovao mostarskim

biskupom Dr. Petra Čulu, a križevačkim biskupom Dr. Janka Šimraka, sve to bez prethodnog pitanja i znanja vlade NDH. Vlada je tada dala obavijest na sve župnike spomenutih biskupija, da imenovanje dotičnih biskupa ne može primiti na znanje, jer je Vatikan imenovao biskupe bez prethodnog savjetovanja vlade NDH. Par dana iza toga bio sam pozvan u nadbiskupski dvor. Tamo sam se našao pred nadbiskupom Stepincem i delegatom Vatikana kod vlade NDH dr. Josipom Ramirom Marcone. Ovi su mi odmah spočitnuli da sam ja dao obavijest župnicima o nepriznavanju gore imenovanih biskupa. To dakako nije stajalo, jer nisam bio kompetentan. Usprkos toga oni su mi saopćili, da sam izopćen iz katoličke crkve. To sam primio na znanje i otišao. Poslije toga više nikada nisam vidio delegata Vatikana i ako je u zadnje vrijeme izražavao želju, da ja dodjem do njega. Želju je izražavao preko tajnika nadbiskupa Stepinca, ali sam ostao uporno kod svoga stanovišta da nemam što kod njega tražiti ni moliti.”⁶

- *Dr. fra Radoslav Glavaš, zbog sudjelovanja u odluci Vlade o nepriznavanju Čulina i Šimrakova imenovanja biskupima, primio je na znanje da je “izopćen iz katoličke crkve”, da više nikada nije vidio “delegata Vatikana”, koji je u posljednje vrijeme izražavao želju da se s ocem Glavašem vidi, ali on jasno očituje svoj stav prema izaslaniku Svete Stolice ostajući uporno kod svoga stajališta da on nema “što kod njega tražiti ni moliti”!*

Drugo, s obzirom na povlačenje u Austriju, evo što sam fra Radoslav napismeno izjavljuje: “U zadnje dane se već govorilo, da se vlada mora povlačiti prema Njemačkoj i da ja popišem ljude, koji bi bili podesni za selenje, a u pravilu da idu oni koji su samci odnosno nisu oženjeni. Nikada nisu odredili mjesto, kamo će se ići, a dobivao sam dojam, da ni sami vrhovi nisu znali, kamo bi išli.

U zadnji čas dobio sam nalog, da se ide prema Krapini i tamo će se odrediti daljni cilj. Doista je došlo do pokreta prema Njemačkoj, ali u takvom neredu, da tolike bezglavosti nisam nikada vidio. Išlo se svakako i zavladao je neka panika, kojoj se nije mogao naći pravi uzrok. Koji je zapravo bio cilj kad se bježalo vani, to nikad nisam mogao doznati, a ostali svijet dakako pogotovo nije znao. Jedino je vladalo opće uvjerenje, da će u Zagrebu biti borba, pogotovo jer su Luburićevi odredi preuzeli upravu grada, pa se svijet doista bojao pokolja u Zagrebu.

To sam primjetio iz riječi mnogih građana. Ja pak kad sam došao u Austriju i vidio smetenost kod svih, a i loše perspektive ishrane i njege silnoga nereda, zaključio sam, da je napravljen loš korak i da je najbolje bilo ostati doma,

⁴ G. MASSUCCI, *Misija u Hrvatskoj 1941.-1946.*, Madrid, 1967., str. 250.

⁵ V. NOVAK, *Magnum crimen*, Zagreb, 1948., str. 1043-1044.

⁶ “Izjava dr. Radoslava Glavaša”, od 10. VI. 1945., u: HDA, SDS, RSUP, SRH, kutija 8.

odnosno u okolici Zagreba, dok bura predje preko Zagreba. U medjuvremenu Englezi su to brzo učinili predavši nas partizanima. Tako je neslavno svršio bijeg vlade u inozemstvo, a narod je prepatio puno i mnogo.⁷

- *Ovom svojom pisanom Izjavom Glavaš nam je sam ponudio osobnu istinu o svome "bježanju vani", kako se i sam izražava, koliko god ni on sam ne znao razloga niti je mogao naći "pravi uzrok" tomu "pokretu", odnosno toj "bezglavosti" i "panici". U Austriji je vidio "smetenost" i zaključio da je napravljen "loš korak". I da je bilo bolje ostati doma, u Zagrebu ili u njegovoj okolici, dok "bura" ne prođe. Ali Englezi su ih brzo izručili partizanima. Tako je neslavno svršio "bijeg vlade u inozemstvo". Je li biskup Šimrak vidio fra Radoslava Glavaša kod Krapine na njegovu bijegu ili na prisilnu povratku, nije sada ni bitno. Bitno je da je istina ono što je vladika Šimrak vidio i da je s njime razgovarao, a što je biskup Čule u svojoj Autobiografiji usputno napisao. Riječ je, dakle, o vjerodostojnim svjedocima, i to svjedocima kojih se izravno tiče odluka Vlade, odnosno Ministarstva u kojem je o. Glavaš radio, o nepriznavanju njihova biskupskog imenovanja. I ne će se više moći pisati, pa ni prema verzijama i nepouzdanim "sjećanjima" nekih svjedoka, da je fra Radoslav Glavaš imao priliku pobjeći prije suđenja, ali on to nije htio učiniti jer se osjećao nevinim, a da se ne spomene i ova Glavaševa Izjava.*

Zaključak. Iz ove Izjave fra Radoslava Glavaša ne proizlazi kakav je bio njegov osobni odnos prema Čulinu imenovanju biskupom. Ili ćemo vjerovati fra Robertu Joliću koji tumači i njegovu želju: "Nema, dakako, nikakve dvojbe da je Glavaševa želja bila da nasljednikom biskupa Mišića bude imenovan franjevac". Koliko god on, kao neministar, a inače ugledan i utjecajan član, pročelnik odjela za bogoštovlje u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja, ne potpisao Raspis po župama, 3. lipnja 1942., o nepriznava-

nju imenovanja dvojice novih biskupa, jer su imenovani "bez prethodnog pitanja i znanja vlade NDH", odnosno bez njezina "savjetovanja", ostaje činjenica da su mu nadbiskup Stepinac i apostolski vizitator⁸ priopćili izopćenje iz Katoličke Crkve jer je i on sudjelovao u odluci Vlade, a njegov ministar, dr. Mirko Puk, potpisao tu odluku.⁹ Stepinčev i Marconeov intervent bio je ozbiljno upozorenje na kanon s obzirom na ekskomunikaciju "ipso facto", koja je "speciali modo" rezervirana Svetoj Stolici. I doista, čim je Vlada na neki način povukla taj svoj Raspis, a to je učinila vrlo brzo u lipnju 1945. - da bi se mogao svečano slaviti Poglavnikov imendan¹⁰ - povučeno je i sve što je bilo vezano uz izopćenje prema kanonu 2333 tadašnjega *Zakonika kanonskoga prava*. Da je kojim slučajem dr. fra Radoslav Glavaš, čim je njegovo Ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja razaslalo na župe Raspis o nepriznavanja Papina imenovanja biskupa Čule i vladike Šimraka, sve bez pitanja, znanja i savjetovanja s pročelnikom Odjela za bogoštovlje, dao neopozivu ostavku na svoj visoki položaj, i to u ime svoje svećeničke i redovničke savjesti i pripadništva Katoličkoj Crkvi, kojoj je vrhovna uprava Sveta Stolica sa Svetim Ocem na čelu, kako bi to bila jedna od važnih točaka u današnjem istraživanju njegova lika i djela u postupku „Fra Leo Petrović i 65 subraće“! Zašto je fra Radoslav Glavaš uporno odbijao susresti se s benediktinskim opatom, predstavnikom Svete Stolice pri Hrvatskom episkopatu, i kod kojega - kako piše - nije imao što "tražiti ni moliti", pa i nakon Marconeovih poruka preko Stepinčeva tajnika, ostat će Glavaševa tajna. Tajna koja će se morati nekako otkriti i rastumačiti prije nego se formalno "zatraži i zamoli" od te iste Svete Stolice da ga uzme u postupak za beatifikaciju!

⁷ Na istome mjestu.

⁸ Takav je naslov opat Ramiro Marcone zadržao cijelo vrijeme ratne NDH. Prema tomu on nije bio ni delegat ni izalasnik pri Vladi NDH, nego pri Hrvatskom episkopatu. Sveta Stolica nije "de iure" priznala NDH i nije niti pitala niti se savjetovala s Vladom s obzirom na imenovanje biskupa Čule i Šimraka. Vidi članak "Papino priznanje svjetovnih država", u: *Mostariensia*, 1/1994., str. 5-17, posebno: "Sveta Stolica i Nezavisna Država Hrvatska", str. 14-17.

⁹ Usp. "Zavrzleme oko jubileja biskupa Čule", u: *Crkva na Kamenu*, 7-8/1982., str. 2

¹⁰ "Zbog ovog pisma župnicima Pavelić je prema kanonu 2333 upao u ekskomunikaciju i morao je biti odriješten po sekretaru Papina Delegata Massucciju, inače na Antunovo ne bi bilo molitve u crkvi za Pavelića." Tako piše biskup Čule u *Kronici biskupije*, II., str. 320.

SLUŽBENI VJESNIK

Broj 3/2009.

BISKUPIJÂ
MOSTARSKO-DUVANJSKE
I TREBINJSKO-MRKANSKE

